

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО**
факультет дошкільної та початкової освіти імені Валентини Волошиної
кафедра початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ
ІГОР ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО
ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Студентки 2 курсу МАПДЗ групи
Освітньої програми: Початкова освіта.
Дошкільна освіта
Спеціальності: 013 Початкова освіта
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти: магістр
Махасвої Тетяни Юрїївни

Науковий керівник: д-р пед. наук,
проф. **Василюк Алла Володимирівна**

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ (підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ	7
1.1. Аналіз ключових термінів і понять дослідження	7
1.2. Особливості розвитку пізнавального інтересу молодших школярів	21
1.3. Використання дидактичних ігор для активізації пізнавального інтересу учнів.....	38
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ	44
2.1. Діагностика рівня сформованості пізнавального інтересу учнів	44
2.2. Особливості формування пізнавального інтересу молодших школярів засобами дидактичної гри	56
2.3. Методичні рекомендації застосування дидактичних ігор з метою формування пізнавального інтересу у молодших школярів	63
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Розвиток пізнавального інтересу в молодших школярів – один з найважливіших завдань початкової освіти, що актуалізується у низці нормативних документів. Зокрема, у Концепції «Нова українська школа» та «Державному стандарті початкової освіти» вказано про важливість створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних процесів.

У роботі з учнями початкових класів важливо організовувати процес пошуку нового у знайомому, звичному. А також розглядати та вивчати разом з дітьми незнайоме шляхом постановки пізнавальної задачі (проблемного запитання) або розв'язувати задачі розвивального характеру (порівнювати, класифікувати, відшукувати закономірності). На уроках це можна здійснювати за допомогою дидактичних ігор.

Проблемі розвитку пізнавального інтересу в молодших школярів присвячено цілу низку наукових досліджень (Р. Трігер, К. Рамонова, Н.Постнікова, І. Власова, Л. Захаревич, Л. Маньовцова, Т. Куликова, О.Іванова, О. Бабунова, Л. Вахрушева та ін.).

У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що діти молодшого шкільного віку можуть бути природно залучені в дидактичну гру, яка формує їх культуру мислення. Проблемі використання дидактичних ігор присвячено дослідження М. Монтесорі, А. Сорокіної, Є. Тихеєвої, Ф. Фребеля, А. Бондаренко, З. Богуславської, О. Дяченко, В. Рижук, Н. Короткової та ін. Упровадження ігрової діяльності в організацію навчання молодших школярів досліджували Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, В. Мухіна, О. Проскура, О. Савченко та ін.

Актуальність обраної для дослідження теми *«Педагогічні умови використання дидактичних ігор як засобу формування пізнавального інтересу молодших школярів»*.

Об'єкт дослідження – процес формування пізнавального інтересу молодших школярів засобами дидактичних ігор.

Предмет дослідження – педагогічні умови використання дидактичних ігор для активізації пізнавального інтересу учнів.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов використання дидактичних ігор як засобу формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати стан розробленості проблеми в психолого-педагогічній теорії та практиці; уточнити сутність ключових термінів і понять дослідження.

2. Дослідити феномен пізнавального інтересу, особливості його формування у молодших школярів засобом дидактичних ігор.

3. Розкрити педагогічні умови застосування дидактичних ігор як засобу формування пізнавального інтересу учнів.

4. Експериментально апробувати методику дидактичних ігор в процесі активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Методи дослідження: *теоретичні* (узагальнення, порівняння, систематизація концепцій, теорій і методик, передового педагогічного досвіду вчителів початкової школи, що виявили шляхи розв'язання поставлених завдань); *емпіричні* (констатувальний експеримент, анкетування та опитування учнів, аналіз результатів навчальних досягнень, спостереження за процесом навчання, контрольні тести, аналіз продуктів дитячої творчості з метою вивчення стану розвитку молодших школярів; *статистичні* (аналіз отриманих результатів дослідження для забезпечення їх достовірності та об'єктивності).

Практичне значення. Обґрунтовані психолого-педагогічні умови формування адекватної самооцінки учнів у процесі організації їх навчально-пізнавальної діяльності можуть використовуватись у практиці роботи загальноосвітніх закладів, а також у безпосередній діяльності учителів початкової школи. Отримані в результаті виконання дослідження дані щодо зв'язку успішності школяра в навчальній діяльності та самооцінки можуть допомогти у плануванні індивідуальної роботи з молодшими школярами з покращення успішності.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота відбувалася упродовж 2022-2023 рр. на базі «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 9 Покровської міської ради Донецької області».

Для організації етапу формування для проведення експерименту було обрано експериментальний 3-Б клас (33 учні). Для порівняння результатів навчання з використанням експериментальної та традиційної методик організації навчального процесу було відібрано відповідну кількість учнів контрольного 3-А класу (32 учні).

Дипломна робота складається зі вступу, 2 розділів (6 підрозділів), висновків, списку використаних джерел (80 найменувань) та 9 додатків. Робота проілюстрована 4 таблицями, 6 рисунками. Загальний обсяг роботи становить 96 сторінок, із них основного тексту – 72 сторінок.

Попередні результати дослідження апробовано на конференціях:

1. Всеукраїнській науково-практичній конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу», 27 квітня 2023 року, на базі Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

2. V Крайовий форум освітян «Освіта – енергія майбутнього», 22 жовтня 2023 року, на базі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль (Сертифікат додається. Див. Додаток А).

Результати дослідницьких пошуків представлено в наступних публікаціях:

1. Махаєва Т. Дидактична гра як спосіб активізації пізнавального інтересу молодших школярів. Тези доп. VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, м. Вінниця, 27 квіт. 2023 р. Вінниця : Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2023. С. 337-340.

2. Махаєва Т. Ігрова діяльність як невід’ємний компонент

навчання молодших школярів. Тези доп. III Всеукр. міждисциплін. наук.-
практ. конф. з міжнародною участю, м. Тернопіль, 23-24 квіт. 2023 р.
Тернопіль : Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, 2023. С. 333-338.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акпинар Л. Інтерактивні технології навчання в початковій школі: Навчальний посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. 288 с.
2. Акшин А., Акшин П., Жаркова Т. Психолого-педагогічні особливості проведення дидактичних ігор. К., 1999. 85 с.
3. Андрущенко Н. Взаємодія ігрової та навчальної діяльності. 2007. № 1. С. 38–40.
4. Байбара Т. Методика навчання природознавства в початкових класах. Навчальний посібник. К.: Веселка, 2010. 334 с.
5. Барда С., Московець Л. Дослідження особистості молодшого школяра : методичний посібник. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 76 с.
6. Бех І. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання. Кн. 1. К.: Либідь, 2003. 280 с.
7. Бібік Н. Пізнавальний інтерес як умова суб'єктності навчання молодших школярів. *Педагогічний дискурс*. 2011. № 6. С. 53–56.
8. Богуш А. Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. Педагогічна освіта: теорія і практика. *Психологія. Педагогіка*. 2017, С. 23–27.
9. Бочковський В. Розвиток пізнавальних процесів. *Початкова школа*. 2005. № 7. С. 23–24.
10. Брунер Дж. Психологія пізнання. За межами безпосередньої Інформації. 2007, 423 с.
11. Бугаєнко С. Дидактична гра як засіб активізації навчання на уроках української мови у 3 класі. *Методична розробка*. Київ. 2019. URL: <https://school85.kiev.ua/images/MetByg.pdf> (дата звернення: 26.08.2023 р.)
12. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
13. Василюк А., Танась М. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський). Київ-Варшава, 2013. 222 с.

14. Ватаманюк Г. Інтелектуальна гра як засіб активізації старших дошкільників та молодших школярів. *Початкова школа*. 2008. № 6. С. 40-43.
15. Виготський Л. Гра та її роль у психічному розвитку дитини. *Психологія розвитку*. Харків: Основа, 2001. 256 с.
16. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
17. Вількеєв Д. Пізнавальна діяльність учнів при проблемному характері навчання основ наук у школі, 2000. 76 с.
18. Газман О., Харитонова Н. До школи – з грою: Кн. для вчителя, 2002. 96 с.
19. Головань Т. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання. *Рідна школа*. 2004. №6. С. 15-18.
20. Гончаренко С. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. К. -Вінниця: ДОВ Вінниця, 2008. 278 с.
21. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 2000. 374 с.
22. Гордієнко С. Деякі методичні поради щодо активізації пізнавальної діяльності учнів під час навчання. *Початкова школа*. 2004. № 5. С. 8-9.
23. Горяна Л. Імітаційно-ігровий підхід до екологічної освіти та виховання: методичні рекомендації. *Рідна школа*. 2003. № 8. С. 63–66.
24. Гра по-новому, навчання по-іншому. *Методичний посібник*. Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
25. Грущинська І., Спостереження за весняними змінами в житті рослин. *Початкова освіта*. 2001. №16. С. 4–5.
26. Данилов М. Виховання у школярів самостійності та творчої активності у процесі навчання. *Педагогіка*. 2010. № 8. С. 32–42.
27. Загальна психологія: підручник. О. Скрипченко, Л. Долинська, З. Огороднійчук та ін. Київ: Либідь, 2005. 464 с.

28. Засядько І. Принципи проектування активної навчально–пізнавальної діяльності учнів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. Випуск 39.
29. Карпова Є. Дидактичні ігри початковій школі: Попул. посібник для народ. та педагогів. К.: Академія розвитку. 2007. 164 с.
30. Коберник О., Коберник Г. Активізація навчально–пізнавальної діяльності школярів. *Рідна школа*. 2008. №12. С. 55-60.
31. Коваль Н., Картки з природознавства для учнів 3 (2) класу. *Початкова школа*. 2000. №2. С. 31–34.
32. Кодлюк Я., Савченко О. Формування уміння вчитися. Навчання і виховання учнів 1 класу : методичний посібник для вчителів. *Початкова школа*. 2002. № 3. С. 60–77.
33. Коменський Я. Вибрані педагогічні твори. К.: Початкова школа. 1999. Т. 2. 200 с.
34. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики. 2004. 112 с.
35. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/%20storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 21. 08. 2023 р.).
36. Крупеніна Н. Комплексний аналіз формування пізнавальної діяльності школярів на уроці. *Директор школи*. 2003. №38. С. 7–8.
37. Кудикіна Н. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: монографія. Київ: КМПУ, 2003. 272 с.
38. Кукушин В. Ігрові технології на уроках. *Відкритий урок*. 2006. №11/12. С. 3–9.
39. Куліш Н. Застосування дидактичних ігор у навчальному процесі. Нові технології навчання: Наук. – метод. зб. Ред. Кол. : В. Зайчук (головний редактор), О. Савченко, М. Дмитриченко. – К. : НМЦ ВО, 2002, Вип. 33. С. 174-175.

40. Лапшина І. Орфографічні навички набуваєм граючи. *Учитель початкової школи*. 2014. № 12. С. 12–15.
41. Латишев В. Психолого-педагогічні проблеми розвитку мислення особистості учнів в умовах інформатизації освіти. *Інформатика та освіта*. 2003. №6. С. 32-42.
42. Лисенко С. Гра як метод активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 3. С. 405–412.
43. Лісіна М. Розвиток пізнавальної активності дітей під час спілкування з дорослими та однолітками. *Питання психології*. 2001. № 4. С. 18-35.
44. Логвіна-Бик Т. Педагогічне керування пізнавальною діяльністю учнів. *Педагогіка і психологія*. 2003. №4. С. 43-47.
45. Лозова В. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. 2-ге вид., дод. Харків: ОВС, 2000. 164 с.
46. Мамчур І. Теорія гри та її пізнавальні можливості (історичний аналіз). *Рідна школа*. 2003. № 6. С. 61-63 с.
47. Мельничук А. Дидактичні ігри як засіб адаптації шестирічної дитини до навчання та виховання. 2009. 6 с.
48. Мірошник С. Пошуково-дослідницькі завдання випереджувального характеру як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. *Диво–слово*. 2002. №2. С. 58-60.
49. Мойсеюк Н. Педагогіка. 4-е вид., доповн. К.: Кондор, 2009. 608 с.
50. Музика Ю. Функції дидактичної гри. *Наука і освіта*. 2005. №3-4. С. 205-206.
51. Національна доктрина розвитку освіти в Україні. *Освіта України*. 2010. № 33. 23 с.
52. Ожегов С. Словник мови. За ред. І. Ю. Шведової. 23-е вид., 2006. 917 с.

53. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : навч.-метод. посібник / За ред. Г. Тарасенко. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.
54. Оцінювання НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-rozrobyty-systemu-otsinyuvannya-uchniv/> (дата звернення: 23.09.2023 р.)
55. Пасько О. Психологія: схеми, таблиці, коментарі: навч.-наочний посібник. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2010. 270 с.
56. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти; уклад. : А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с.
57. Пізнавальний інтерес учнів та його формування. URL: <http://surl.li/khrkn> (дата звернення: 20.08.2023 р.)
58. Підласий І. Педагогіка початкової школи: підручник. 2010. URL: <http://ibib.ltd.ua/neravnomernost-razvitiya-26112.html>
59. Пометун О. Як і чому треба організувати пізнавальну діяльність учнів на уроці. *Завуч*. 2005. №34. С. 13-18.
60. Програми для середньої загальноосвітньої школи. 1-4 класи. Київ : *Початкова школа*, 2006. № 2 С. 246–25.
61. Прокопенко С. Екологічні ігри як засіб формування екологічної культури молодшого школяра: методичні рекомендації. Ніжин: Вид-во «Міланік», 2008. 27 с.
62. Роденюк М. Монтесорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 10 (64). С. 279–290.
63. Рижук В. Гра як метод навчання й виховання. *Початкове навчання та виховання*. 2010. №16. 225 с.
64. Руденко О. Використання гри як засобу підвищення ефективності навчання. *Школа : інформаційно-методичний журнал*. 2011. № 11. С. 67-70.

65. Савченко О. Дидактика початкової школи / О. Савченко. – К. : Генеза, 1999. 389 с.
66. Сидорець І. Василь Сухомлинський про шляхи розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання. Реалізація ідей В.О.Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи: Зб. матеріалів регіональних педагогічних читань. / Відп. за випуск: І. Козак, І. Лапшина, Л. Любчак. Випуск № 6. Вінниця: ВДПУ, 2009. С. 72 - 74.
67. Словник іншомовних слів. За ред. О. Мельничука. 2-ге видання, віпр. і дод. До: Українська радянська енциклопедія, 1999, 966 с.
68. Слюсаренко. Н. Ігрова діяльність як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 22/24. С. 10-18.
69. Сопівник Р. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 111–114.
70. Стольникова С. Дитяча гра під кутом зору психолога. *Початкова освіта*. 2010. №38. 7 с.
71. Сухомлинський В. Вчити вчитися. Вибрані твори в 5 т. Київ, 2000. Том 5. 75 с.
72. Сухомлинський В. Вибрані твори. Том 2. Київ : Радянська школа, 1999. 67 с.
73. Фесенко О., Шинкаренко В. Формування особистісного компонента професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2020. № 1 (68). С. 282-286.
74. Харламов І. Як активізувати вчення школярів. *Народна освіта*. 2005. 208 с.
75. Шапар В. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004, 640 с.

76. Шумейко Т. Ігрові технології навчання на уроках в першому класі. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 1. С. 58–59.

77. Щербань П. Застосування ігрових технологій в освіті: історія і перспективи. Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки. 2014. Вип. 13. С. 286. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2014_13_57 (дата звернення: 21.08.2023 р.)

78. Ягупов В. Педагогіка: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 560 с.

79. Brown H. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Pedagogy*: 2-nd edition. Pearson Education, Inc., 2000. P.176-191.

80. Sharples Mike, Arnedillo-Sánchez I., Marcelo Milrad, G. N. Vavoula. *Mobile Learning: Small Devices, Big Issues*
URL:https://www.researchgate.net/publication/44909945_Mobile_Learning_Small_Devices_Big_Issues.

ДОДАТКИ

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
Управління освіти і науки Тернопільської обласної військової адміністрації
Управління освіти і науки Тернопільської міської ради

СЕРТИФІКАТ

№ ОФ 2023/157 засвідчує, що

Махаєва Тетяна Юріївна

*була учасником V Крайового форуму освітян
«Освіта – енергія майбутнього»*

Секція Дошкільна і початкова освіта
в умовах викликів сьогодення

Ректор **Богдан БУЯК**

*Кількість годин - 6
Дата - 22 лютого 2023*

#Будуємо_майбутнє_разом

Додаток Б

Програма спостереження за діяльністю учнів на уроках «Я досліджую світ» у реальних умовах та в умовах експерименту

Номери учнів за списком	Можливі варіанти поведінки учнів на уроці	Можливі варіанти поведінки учнів в умовах експерименту
	Не відволікаються	Старанно виконують поставлені завдання
	Активні	Активність, творчість у колективних справах
	Вступають у діалог із вчителем	Задають додаткові запитання
	Старанно виконують завдання	Поводяться шумно
	Допитливі	Проявляють пасивність
	Байдуже ставляться до роботи на уроці	Відволікаються на власні розваги
	Не звертають уваги на зауваження вчителя	Байдуже ставляться до побаченого

Анкета для учнів

Любий друже! Уважно прочитай питання і підкресли той варіант відповіді, який тобі найбільше підходить.

Прізвище та ім'я учня _____

Клас _____

1. Я навчаюся, тому що...

- а) мені цікаво пізнавати нове;
- б) хочу отримати гарні оцінки;
- в) я навчаюся неохоче.

2. На уроках «Я досліджую світ» мені більше всього подобається:

- а) слухати розповідь учителя;
- б) читати статті в підручнику;
- в) розгадувати кросворди, ребуси, загадки;
- г) ділитися новою цікавою інформацією;
- д) проводити досліди.
- е) спостерігати за об'єктами природи.

3. Чи відвідуєш ти гуртки з природознавства?

- а) так;
- б) ні;
- в) ні, але хотів(ла) б.

4. Чи маєш ти вдома книги, енциклопедії, наукові журнали (газети)

про природу?

- а) так;
- б) ні, мені не цікаво.

5. Чи подобається тобі писати твори і вірші, складати загадки, малювати малюнки про природу?

- а) так;
- б) ні.

6. Як ти проводиш свій вільний час?

- а) читаю книги;
- б) проводжу час перед телевізором/комп'ютером;
- в) проводжу час на природі з батьками/друзями;
- г) відвідую гуртки;

Продовження додатку В

д) власний варіант. .

7. Під час спостереження за природою ти:

- а) милуєшся;
- б) звертаєш увагу на щось одне;
- в) помічаєш все навколо;
- г) не помічаєш нічого цікавого.

8. Чи доводилося тобі бути учасником незвичайного уроку (ти науковець, дослідник країн, мандрівник, лікар, будівельник тощо)?

- а) так;
- б) ні.

Дякуємо за відповіді!

Бесіда для учнів початкових класів

1. Що таке природа?
2. Що відносимо до об'єктів природи?
3. Що цікавого можемо спостерігати в природі?
4. Звідки Ви отримуєте інформацію про навколишній світ?
5. Як Ви себе поводитье у природі?
6. Як Ви вважаєте, людина є складовою природи?

Бесіда для вчителів початкових класів щодо проблеми формування пізнавальної діяльності молодших школярів.

1. Яка роль пізнавального інтересу в навчальній діяльності молодших школярів?

2. Як часто Ви використовуєте цікавий, пізнавальний матеріал на уроках «Я досліджую світ»?

3. Які засоби (робота з підручником, ігри, проблемні завдання) формування пізнавальної діяльності Ви найчастіше використовуєте на уроці «Я досліджую світ»?

4. Яким чином Ви здійснюєте мотивацію навчальної діяльності учнів?

Цікаві завдання на розвиток пізнавальної діяльності у процесі споглядально-ігрової діяльності учнів початкових класів

Вправа «Поглянь на світ іншими очима».

Прочитайте дітям невелике оповідання:

Вранці небо вкрилося чорними хмарами, пішов сніг. Великі снігові хлоп'япадали на будинки, дерева, тротуари, газони, дороги...

Завдання: продовж оповідання кількома способами: ти просто гуляєш на дворі з друзями; ти водій вантажівки, що їде по дорозі; ти ворона, що сидить на дереві; зайчик у лісі.

Вправа «Скільки значень має предмет?»

Завдання: знайти якомога більше варіантів нетрадиційного, але реального використання предмета (цеглина, газета, крейда, олівець, паперова коробка тощо).

Вправа «Спостереження очевидного».

Дитині пропонується розглянути будь-який добре знайомий їй об'єкт і сказати, що бачать її очі в цю хвилину. Потім поговоріть із дитиною про те, яку інформацію з минулого досвіду ви можете розповісти про цей об'єкт.

Гра «Чарівні перетворення»

На основі цієї гри можна провести розумовий експеримент. Ми вивчаємо, як стихія вогню впливає на зміни фізичних властивостей води. Один із дітей виконує роль Вогню, інші – крапельки води, що в холоді замерзають. Коли Вогонь далеко, вони рухаються повільно та перетворюються на крижані кульки. Коли Вогонь близько, вони рухаються швидше, випаровуються, стають невидимими (присідають).

Проблемні задачі Д. Фрімена:

Що можна зробити з аркуша паперу?

Що буде, якщо всі стануть вище за зростом?

На якого звіра схоже небо, що темнішає перед грозою? Чому металеву пружину можна порівняти з надією?

Якщо б озеро було б столом, чим були б човни?

Урок-проект: Допомога пернатим друзям

Мета проекту:

– ознайомитися з птахами своєї місцевості, вивчити поведінку птахів, особливості їх розмноження, способи харчування, ознайомитися із зникаючими видами птахів, подорожуючи «Червоною книгою України», надати посильну допомогу птахам, що зимують в нашій місцевості; формувати у дітей уявлення про різноманітний світ птахів, середовище їх проживання, їх різноманітність та значення у природі; виробляти вміння розпізнавати птахів, їх дітей, правильно їх називати; виховувати інтерес й дбайливе ставлення до птахів.

Обладнання: годівниці для птахів, корм для птахів, біноклі для спостереження за птахами.

Тип проекту: груповий.

Тип за тривалістю виконання: середньостроковий.

Тип за результатом діяльності: інформаційно-дослідницький.

Провідна проблема: розвиток спостережливості, творчої уяви, уміння працювати з різноманітною літературою.

Спосіб вирішення проблеми: під час відпочинку та прогулянок на природі з'ясувати, які птахи живуть біля вашого будинку, знайти додатковий інформаційний матеріал з теми, дізнатися чим харчуються птахи, визначити вплив екології на життя птахів, скласти правила поведінки в природі.

Освітній продукт: малюнки за власними спостереженнями.

Етапи роботи над проектом:

I. Постановка проблеми.

II. Планування:

1. Пошук інформації про життя птахів та її систематизація.

2. Створення продукту. Підготовка матеріалів до презентації міні-проекту.

3. Презентація. Самооцінка міні-проекту.

III. Пошук інформації та її систематизація

A. Опрацювання додаткової літератури, рекомендованої вчителем

B. Обробка інформації

IV. Продукт, створений в ході вирішення поставленої проблеми:

Продуктом можуть бути: малюнки, фотографії, оповідання, створення моделі годівнички.

Підготовка матеріалів до презентації міні-проекту.

V. Презентація. Самооцінка міні-проекту.

Продовження додатку Е

Урок-проект: Збережемо першоцвіти

Мета проекту: учити спостерігати та встановлювати взаємозв'язки в природі, визначати головне та другорядне під час спостережень; формувати у дітей уявлення про різноманітний світ рослин, їх різноманітність та значення у природі; виробляти вміння розпізнавати першоцвіти, правильно поводитися в лісі; виховувати інтерес й дбайливе ставлення до рослин.

Обладнання: живі квіти, малюнки рослин, довідкова література про першоцвіти, Червона книга України, мультимедійна система.

Тип проекту: груповий.

Тип за тривалістю виконання: середньостроковий.

Тип за результатом діяльності: інформаційний.

Провідна проблема: вдосконалення мовлення учнів, розвиток спостережливості, творчої уяви, уміння працювати в групі.

Спосіб вирішення проблеми: бесіда з батьками, робота з додатковою літературою, спостереження.

Освітній продукт: презентація, малюнки за власними спостереженнями, пам'ятка друга природи, стінгазета, фото колаж.

Етапи роботи над проектом:

I. Постановка проблеми.

II. Планування:

- Створення творчих груп: «Художники», «Фотокореспонденти», «Науковці», «Природолюбів»:
- перша група: «Художники» (малюють плакат на захист весняних квітів на основі власних спостережень);
 - друга група: «Фотокореспонденти» (фотографують першоцвіти своєї місцевості для створення фотоколажу);
 - третя група: «Науковці» (знаходять інформацію про першоцвіти, які занесені до Червоної книги України в Інтернеті, енциклопедіях, довідниках);
 - четверта група: «Природолюбів» (складають пам'ятку друга природи «Як зберегти первоцвіти»).

III. Пошук інформації та її систематизація

A. Опрацювання додаткової літератури, рекомендованої вчителем

B. Обробка інформації

IV. Продукт, створений в ході вирішення поставленої проблеми:

Продовження додатку Е

Продуктом можуть бути: малюнки, фотографії, оповідання, презентація, малюнки за власними спостереженнями, пам'ятка друга природи, стінгазета, фото колаж.

Підготовка матеріалів до презентації проекту.

V. Презентація. Самооцінка проектів.

Папка (портфоліо), в якій зібрані всі робочі матеріали.

Розробка уроку-гри з курсу «Я досліджую світ» (природнича освітня галузь) з метою розвитку пізнавальної діяльності молодших школярів

Тема. Природознавчий брейн-ринг на тему: «Я охоронець природи»

Мета: узагальнити та розширити знання дітей про те, що обов'язком кожної людини є охорона природи; продовжувати роботу над художнім словом, збагаченням словника учнів; розвивати спостережливість, уяву, пам'ять; виховувати творчий потенціал дітей, здатність долати стереотипи мислення; вміти спілкуватися в команді й знаходити спільні рішення.

Технологія: Продовжить міркування на тему «Природа», «ТРВЗ», «Знайди правильний вибір», «Два – чотири – всі разом», «Мікрофон»).

Мета використання технології: розвивати спостережливість, навички спілкування в парі та групі, уміння переконувати та вести дискусію, вчити висловлюватися лаконічно, чітко формулювати свої думки, розвивати творче мислення, уяву.

ТРВЗ (теорія розв'язування винахідницьких задач)

1) Ви забули виключити кран. Як вода, яка тече декілька хвилин або годин, впливає на забруднення атмосфери? (Відповіді дітей.)

Ви збираєтесь вранці до школи. Умиваєтесь і навіть, можливо, не замислюєтесь, чому з крана тече вода. Вона до нашого крану надійшла з ріки по трубах. Що ж її примусило рухатись по них, долаючи шлях, підніматися вгору на найвищі поверхи? Воду в трубах перекачують насоси. Звичайно, вони зовсім не схожі на той насос, яким ви звикли користуватися, накачуючи велосипедні шини. У цьому водяному насосі колесо, швидко обертаючись, перекачує воду. І це колесо обертається завдяки електричному двигуну. Електричний струм приводить до дії електродвигун. Електроенергію виробляють на електростанціях.

• Прослідкуємо за цим за допомогою схеми:

кран => насос => електродвигун => електроенергія => паливо => забруднення атмосфери.

2) Хлопчик поїхав у село до бабусі і там зруйнував гніздо сови. Через рік бабусина корова почала давати менше молока. Як це пов'язано?

Продовження додатку Є «Знайди правильний вибір»

Ситуація 1.

Діти збирають у лісі ягоди і кладуть у кошики. По одній ягідці збирати дуже довго, і діти швидко втомлюються. Сергійко пропонує наламати гілок із ягодами. Всі залюбки погоджуються. Швидко наповнивши кошики, задоволені діти ідуть додому.

Ситуація 2.

Діти підходять до озера. Яка краса! На березі ростуть квіти, зеленіє травичка. Але що це? На траві – сміття. Діти вирішують, що його необхідно прибрати. Двоє хлопчиків збирають сміття і кидають у воду. Тепер берег чистий.

Ситуація 3

Увечері, зібравшись вирушати додому, після відпочинку на природі, вся компанія склала сміття в целофанову торбинку. Поблизу не було ніякого контейнера на сміття. Микола, своєрідний лідер, запропонував кинути сміття в рівчак.

Ситуація 4

Ви гуляєте з друзями і бачите, що якісь люди викидають із вантажівки діжки в озеро. Що ви зробите?

Технологія «Два – чотири – всі разом».

Застосовується на етапі вивчення нового матеріалу. Спочатку повторюємо правила роботи в групі. Після цього вчитель пропонує учням скласти правила поведінки в лісі.

Кожен складає одне правило. Потім учні об'єднуються в пари і складають два правила. Далі – у малі групи по четверо і складають три правила. Після цього об'єднуються у великі групи по восьмеро і складають п'ять правил.

Доповідачі з кожної групи виходять до дошки і зачитують складені правила.

Продовжить міркування на тему «Природа». (технологія «Мікрофон») Ліси треба охороняти, тому що ...

Природу треба охороняти, тому що...

Воду треба охороняти, тому що ...

На уроці найбільшим відкриттям для мене було...

Мені цікаво було дізнатися про...

Ігри-спостереження

1. Знайти на дотик.

Матеріал: овочі, фрукти кладуть в мішечок, який дається кожному учневі.

Коробка з такими самими предметами є у вчителя.

Правила: заняття проводиться одночасно з 2–3 дітьми. Учень кладе руку в мішечок, вчитель по одному предмету ставить на стіл. Учень використовує зоровий взірєць, знаходить такий самий предмет в мішечку, у разі помилкового вибору учневі пропонується розглянути предмет і дати йому словесний опис. Після цього учень знову розшукує на дотик інший предмет. Гра проводиться 4–5 хв.

2. Хто більше побачить.

Матеріал: парні іграшки тварин чи зображення тварин, які відрізняються одне від одного деталями.

Правила: при першому проведенні гри опис предмета проводить вчитель, характеристику іншого предмету дають діти. Вчитель, навчаючи дітей прийомам обслідування предмета, перш за все дає загальну характеристику основних частин, потім описує дрібні деталі. Якщо дітям важко описувати іграшки, то вчитель задає питання, виділяє наступну деталь, просить назвати, якої вона форми. Хто добавить ще одну деталь, останню, виграє. Гра проводиться 5–6 хв., повторюється при заміні предмету.

Розвиткові спостережливості сприяють наступні запитання:

1. Діти, що ви побачили цього першого весняного дня на подвір'ї, що це за «біле як сорочка, пухнасте як квочка, крил не має, а гарно літає?»

2. Чому ви думаєте, що це сніжинки? Що вони нагадують вам?

3. Спіймайте сніжинку, подивіться на неї, скажіть яка вона?

4. А тепер нехай сніжинка впаде вам на руку, що замість неї залишиться? Тож із чого зроблена сніжинка? Хто її викував?

5. Подивіться сідають сніжинки. Де ж вони діваються на землі? А як ви думаєте, добре це чи погано? А чому сніжинки тануть на землі?

6. Подивіться навколо. Що роблять сніжинки? Давайте уявимо, що ми сніжинки, і політаємо, покружляємо.

Продовження додатку Ж

Для систематизації і узагальнень спостережень доречно складання учнями власних оповідань. Ось зразки дитячих висловлювань:

1. Жила собі весела синичка. У неї було багато подруг. Одного разу зустріли вони Мороза, попросилися на землю погуляти. А Мороз не пустив, Зима ще спить не можна її будити. Не послухались сніжинки-вертинки, втекли від сердитого Мороза. Та не встигли долетіти до землі, як розтанули. Осінь покарала пустотливих Сніжинок (Оля Л.).

2. Сніжинка розповіла мені про чудову країну Сніжинок, про снігове королівство, про Снігову Королеву, що вона літала в далеких краях, що вона бачила міста й села, вкриті вічним снігом, як вона мандрувала по містах і селах, бачила багато цікавого.

Спостереження у процесі споглядально-ігрової діяльності учнів.

1. Що росте, хто жив?

На екскурсії чи прогулянці вчитель накриває ділянку квітника, лісової полянки хусточкою чи косинкою. Потім піднімає хусточку. Діти розглядають цю ділянку і розповідають, що тут росте, які квіти цвітуть і хто живе, як поводить себе. Як поводити себе, щоб не зробити їм зла?

2. Хто обідав у пташиній їдальні?

Ми поклали в пташину годівничку гілочку сушеної горобини і хлібні крихти. Прилетіли маленькі сірі пташки, хліб видзьобали, а горобину не зачіпали. Дивимося, сіли на годівничку інші птахи. Грудки в них червоні, хвіст, кінці крил і голова темно-сині, а на крилах по білій полосі. Горобини не залишилось. Які птахи прилетіли до годівнички? Які б ще птахи могли видзьобати корм? Яких птахів ти підгодуєш?

3. Коли це буває?

– Зацвіли яблуні й вишні. Хлопці почистили стежки від сухого листя і гілок. Дівчата побілили стовбури дерев.

– Птахи підлітають близько оселі людини. Діти підгодовують їх. На лісові поляни діти везуть сіно і духмяні віники. Олені і зайці з охотою їдять їх.

– З'являються малята у багатьох птахів і звірів. В цей час потрібно бути дуже обережним в лісі, щоб галасливими криками, непотрібними рухами не порушити спокою. Якщо звірів лякати, турбувати, у них порушується відпочинок, сон, їжа. Вони можуть

Продовження додатку Ж

загинути від такого життя.

– Багато турбот. Копають картоплю. Птахи відлітають у вирій, готують запаси їжі звірі.

4. Як їм допомогти?

На лісовій стежці хлопчики побачили двох пташенят. Вони лежали на узбіччі дороги під спекотним сонцем. Як їм допомогти?

5. Знайти помилки.

Травневий день діти провели в лісі. Вони грали, бігали, кричали, рвали квіти, плели вінки, збирали великі букети конвалій. На полянці розпалили вогонь, пообідали і залишили після себе багато сміття. Зловили їжака і забрали його додому.

6. Ліс – хто в ньому живе?

Гру проводимо під час прогулянки чи екскурсії в лісі (парку), наперед визначивши, хто над чим працюватиме (дерево, галявина тощо). Діти уважно розглядають, вивчають своє дерево на дотик, на запах, його форму й структуру кори. З'ясовують, які особливості притаманні саме цьому дереву (дупло, пташине гніздо, будиночок білки, ходи, зроблені комахами...). Спостерігають кому належить гніздо, які комахи живуть під корою. Оглядаючись навколо, знаходять «родичів» свого дерева. Визначають вид дерева. Робота продовжується в класі. На дошці розвішуємо малюнки із зображенням лісових мешканців, яких зустрічали під час прогулянки в лісі. Намагаємось відтворити в малюнках дитячі враження від лісової прогулянки. Граємо в рухливу гру, імітуючи рухи різних лісових мешканців. Спробуємо порівняти життя людини з життям тварин (добування їжі, родинне життя). Будемо повторювати прогулянки до нашого дерева, лісу, галявини в різні пори року, водночас аналізуючи значення кожної пори року в житті нашого дерева, а також в житті лісових мешканців